

Polisi Addysg Rhyw a Pherthnasoedd

Cyflwyniad

Mae Ysgol Brynrefail yn cymryd rhan yng Nghynllun Ysgolion Iach Gwynedd ac yn unol â'r Cynllun yn adolygu Polisi Addysg Rhyw & Pherthnasoedd yng Nghyfnod Allweddol 3, 4 ac Ôl 16.

Cred yr ysgol fod y Raglen Addysg Rhyw a Pherthynas yn cefnogi disgyblion drwy gyfnod eu datblygiad corfforol, emosiynol, moesol ac ysbrydol ac yn eu helpu i wneud penderfyniadau cyfrifol deallus ynghylch eu bywydau.

Mae'r Fframwaith Addysg Bersonol a Chymdeithasol (APADGOS) 2008 yn yr adran Iechyd a Lles yn nodi:

"Gellir helpu dysgwyr i gynnal eu hiechyd a'u lles emosiynol a chorfforol, cynnal eu twf a'u datblygiad, a gwybod sut i'w diogelu eu hunain. Wrth i blant a phobl ifanc ddatblygu'n rhywiol, mae angen iddynt ddeall newidiadau corfforol, rheoli teimladau rhywiol a mwynhau cydberthynasau diogel, cyfrifol a hapus. Gellir galluogi'r dysgwyr hefyd i archwilio'u teimladau, datblygiadau hunanymwybyddiaeth a hunan barch, a datblygu eu hunan-dyb."

"Mae angen gosod addysg rhyw a pherthnasoedd mewn fframwaith clir o werthoedd ac ymwybyddiaeth o'r gyfraith ar ymddygiad rhywiol. Mae'n ofynnol cyflwyno agweddau megis bywyd teuluol yn ei holl ffurfiau amrywiol, gan gynnwys priodas, ymddygiad rhywiol, ystyriaeth sy'n ymwneud â bod yn rhieni, a materion sensitif megis erthyliad mewn modd cytbwys, ac mae'n ofynnol trafod materion moesegol mewn modd gwrthrychol. Dylai'r dysgwyr wybod ble a sut y mae cael gafael ar gymorth a gwybodaeth bersonol."

Yn unol â Deddf Addysg 2002, mae Ysgol Brynrefail yn diogelu a hyrwyddo iechyd a lles pob person ifanc.

Yn unol â'r Deddfwriaeth Cyfle Cyfartal mae'r ysgol yn sicrhau bod yr addysgu yn gynhwysol ac yn hyrwyddo cyfle cyfartal ar gyfer pob disgybl ac yn annog cyfranogi ym mhob agwedd ar fywyd yr ysgol.

'Yn ei hanfod mae Addysg Rhyw a Pherthnasoedd yn dysgu egwyddorion meithrin perthynas sefydlog a chariadus, parch, cariad gofal ac adeiladu perthynas lwyddiannus gyda grwpiau cyfeillgarwch a'r gymuned ehangach".

(Cylchlythyr Llywodraeth Cynulliad Cymru Rhif 11/02 - Mawrth 2002)

Mae Llywodraethwyr a Staff yr Ysgol yn hollol ymrwymedig i'r nodau ac amcanion a amlinellir yn y Polisi Addysg Rhyw a Pherthynas . Adolygir y polisi yn flynyddol.

Y Broses Ymgynghori

Mae'r ysgol yn ymgynghori gyda'r Bwrdd Llywodraethol, athrawon sy'n cyflwyno'r pwnc, disgyblion, rhieni, nyrs ysgol, Cydlynnydd Cynllun Ysgolion Iach Gwynedd ac Ymgynghorwyr Addysg.

Bydd yr ysgol yn rhoi cyfle i'r disgyblion arfarnu sesiynau Addysg Rhyw & Pherthnasedd ar ddiwedd y rhaglen er mwyn iddynt leisio'i barn ar gynnwys y gwersi. Mi fydd yr ysgol yn diwygio'r rhaglen yn unol â gofynion y disgyblion os bydd angen.

Hawl Rhieni i Eithrio'u Plant

Mae gan rieni'r hawl i eithrio eu plant o'r elfennau hynny nad yw'n rhan statudol o'r Cwricwlwm Cenedlaethol 2008. Rhaid iddynt anfon cais ysgrifenedig i'r ysgol os ydynt am ddefnyddio'r hawl hwn.

Mae'r ysgol yn edrych ar Addysg Rhyw a Pherthynas fel cyfrifoldeb i'w rannu, a rhoddir gwybodaeth i'r rhieni am y Polisi, y rhaglen waith a'r adnoddau a ddefnyddir os a ddymunir. Os oes gan riant/gofalwyr bryder mae croeso iddynt drefnu i drafod gyda'r Pennaeth. Mae'r trefniant hwn wedi ei nodi yn llawlyfr yr Ysgol.

Amddiffyn Plant

Mae gan holl aelodau staff yr ysgol ddyletswydd i ddilyn Canllawiau Amddiffyn Plant Cymru os bydd unrhyw amheuaeth fod plentyn neu berson ifanc yn debygol o fod wedi cael ei gam-drin neu'n wynebu risg o ddioddef niwed arwyddocaol. Ni fydd aelod o staff yn cytuno i gadw gwybodaeth o natur amddiffyn plentyn yn gyfrinach ond yn hytrach os bydd ganddo/i unrhyw bryder dylid dilyn ar unwaith Canllawiau Amddiffyn Plant Cymru.

Rôl Arweinydd Pwnc Mewn Addysg Rhyw a Pherthnasoedd

- Cydlynu a ffurfioli polisi ARaPh yr ysgol drwy gynnwys cyfraniad pawb all gyfrannu iddo.
- Rhoi gwybod i'r holl staff ac oedolion fydd yn cyflwyno ARaPh yn yr ysgol am gynnwys y polisi a'u goblygiadau hwy fel darparwyr.
- Monitro a gwerthuso'r cynllun gwaith a gofalu bod yr holl ofynion statudol yn cael eu cyflawni.
- Cysylltu gyda chynrychiolwyr Cyfnodau Allweddol priodol i sicrhau bod ymdriniaeth ddigonol, dilyniant a chynnydd boddhaol.
- Monitro a gwerthuso'r rhaglen waith
- Adolygu'r polisi
- Asesu ac adnabod anghenion hyfforddiant staff yr ysgol fydd yn cyflwyno'r rhaglen.
- Adolygu, a diweddarau adnoddau ARaPh a mesur eu heffeithiolrwydd a'u haddasrwydd i anghenion disgyblion yr ysgol.
- Cydweithio gydag asiantaethau allanol a chydlynu eu cyfraniad i'r rhaglen ARaPh.

- Gweithio gyda Rheini /Gwarchodwyr/Gofalwyr.

Cysylltiadau Rhwng Cyfnodau Allweddol

Mae'r ysgol yn cysylltu gydag ysgolion cynradd y dalgylch er mwyn sicrhau dilyniant.

Rôl Darparwyr Allanol

Mae'r ysgol yn sylweddoli gwerth cyfraniad asiantaethau allanol priodol a siaradwyr gwadd i lwyddiant rhaglen ARaPh. Os daw asiantaethau allanol neu unigolion dieithr i gynnig eu gwasanaeth dylid aelod o staff yr ysgol fod yn bresennol drwy gydol y wers.

Dulliau Cyflwyno

Nôd yr ysgol fydd cynnig rhaglen drefnus gynlluniedig i ymdrin â Rhyw a Pherthynas. Cyflwynir gwersi addysg gan aelodau o'r staff fydd wedi eu hyfforddi i gyflwyno Addysg Rhyw a Pherthynas h.y. mewn gwersi ABACh, Gwyddoniaeth, Addysg Grefyddol, Drama, Iaith ayb ynghyd a gweithgareddau trawsgwricwlaidd ac all-gwricwlaidd. Gwahoddir siaradwyr gwadd allanol i atgyfnerthu'r rhaglen.

Deilliannau Dysgu Cyfnod Allweddol 3

Iechyd a Lles

Dylai roi cyfle i'r dysgwyr:

- Dangos agwedd gyfrifol at gadw'r meddwl a'r corff yn ddiogel ac yn iach.
- Datblygu agwedd cadarnhaol atynt hwy eu hunain ac at bobl eraill.

A deall:

- Y gyfraith sy'n ymwneud ag agweddau ar ymddygiad rhywiol
- Am atal cenhedlu, heintiau rhywiol a drosglwyddir yn rhywiol a HIV o fewn cyd-destun perthnasoedd
- Nodweddion perthnasoedd diogel a'r rhai a all arwain at gamdriniaeth
- Rôl priodas, pwysigrwydd perthnasoedd teulu sefydlog a chyfrifoldebau rhieni
- Yr ystod o emosiynau y maent yn eu profi a sut i ddatblygu strategaethau ar gyfer ymdopi a theimladau negyddol
- Y manteision o gael mynediad i wahanol ffynonellau o wybodaeth, cymorth a chyngor

Datblygiad Moesol ac Ysbrydol

Deall:

- Y gwerthoedd sy'n dda ac sy'n ddrwg yn eu barn hwy, a'r problemau moesol sy'n gysylltiedig â sefyllfaoedd bywyd
- Eu credoau yng nghyd-destun y rheiny sy'n bodoli yn y gymdeithas

Deilliannau Dysgu Cyfnod Allweddol 4

Iechyd a Lles

Dylai roi cyfle i'r dysgwyr:

- Dderbyn cyfrifoldeb personol am gadw'r meddwl a'r corff yn ddiogel ac yn iach.
- Datblygu agwedd gyfrifol at gydberthnasau personol.

A deall:

- Y canlyniad byrdymor a'r canlyniad mwy hirdymor wrth wneud penderfyniadau am eu hiechyd personol.
- Yr ystod o agweddau, cydberthnasau ac ymddygiad rhywiol a geir mewn cymdeithas.
- Pwysigrwydd iechyd rhywiol a'r risgiau sy'n gysylltiedig â gweithgarwch rhywiol, gan gynnwys achosion posibl o ecsbloetio rhywiol
- Y nodweddion sy'n perthyn i fod yn rhiant effeithiol, ac effaith colled a newid ar gydberthnasau
- Y mudiadau statudol a gwirfoddol sy'n hybu iechyd a lles emosiynol.
- Sut i gael mynediad i gymorth personol a chynghor proffesiynol ynghylch iechyd yn hyderus

Datblygiad Moesol ac Ysbrydol

Deall:

- Sut y mae credoau a gwerthoedd yn effeithio ar ffordd o fyw a hunaniaeth personol.
- Y ffactorau sy'n ymwneud a llunio barn foesol.
- Yr ystod o werthoedd ac egwyddorion sy'n llywio bywyd pobl.
- Y gwerthoedd sy'n dda ac sy'n ddrwg yn eu barn hwy, a'r problemau moesol sy'n gysylltiedig â sefyllfaoedd bywyd
- Eu credoau yng nghyd-destun y rheiny sy'n bodoli yn y gymdeithas

Ymateb i Faterion Sensitif

Bydd athrawon yn gosod rheolau sylfaenol a dylid annog disgyblion i barchu barn a ffordd o fyw pobl eraill. Bydd athrawon yn ceisio ymdrin â chwestiynau o natur sensitif mewn modd yr un mor sensitif, didwyll a diwahaniaethol.

Bydd cyflwynwyr Addysg Rhyw a Pherthynas yn dangos yn glir bod y rheolau a osodir i aelodau'r grŵp yr un mor berthnasol i'r athrawon eu hunain/arweinydd grŵp ac unrhyw ymwelwyr ddaw atynt.

Bydd y staff yn ymdrechu i ddiwallu anghenion pob plentyn ac i ddelio'n ddoeth gyda materion o natur sensitif. Ymdrinnir â'r materion canlynol yng Nghyfnod Allweddol 3 a 4.

- **Aeddfedrwydd**

Mae gofyn paratoi bechgyn a genethod ar gyfer eu cyfnod aeddfedrwydd drwy roi iddynt wybodaeth a hyder fydd yn eu cynorthwyo i wynebu'r newidiadau corfforol ac emosiynol perthynol.

- **Mislif**

Dylai bechgyn a genethod gael dysgu am gyflwr mislif a threfniadau sensitif a phwrpasol gael eu gwneud ar gyfer anghenion genethod.

- **Atal Cenhedlu**

Caiff disgyblion wybodaeth drylwyr am wahanol fathau o ddulliau atal cenhedlu, a hynny'n cynnwys dulliau atal cenhedlu brys a'u heffeithiolrwydd. Rhoddir arweiniad ychwanegol ar sut i gael cyngor cyfrinachol, cyngor ymarferol, ac os bydd ei angen triniaeth briodol. Rhaid cadw cydbwysedd deallus rhwng cadw at lythyren y ddeddf a'r angen i gynnig cyngor sensitif a thriniaeth.

• **Erthyliad neu Derfynu Beichiogrwydd**

Dylai cynnwys rhaglen ARhPh alluogi disgyblion i wybod manylion erthyliad a deall y goblygiadau, gwerthfawrogi sail gwahanol ddaliadau, a datblygu sgiliau cyfathrebu fyddai'n hwyluso'r dasg o drafod gyda rhieni a phroffesiynolwyr iechyd. Dylid parchu argyhoeddiad crefyddol plant a'u rhieni.

• **Rhyw Diogel a Heintiau Trosglwyddiad Rhywiol gan Gynnwys HIV/AIDS**

Rhoddir i ddisgyblion uwchradd wybodaeth ffeithiol am ryw diogel a heintiau a drosglwyddir yn rhywiol. Bydd hyn yn eu galluogi i ddefnyddio'n effeithiol y gwasanaethau sy'n helpu i atal/i drin 'STI's a HIV/AIDS.' Deuant i ddeall beth sy'n arfer peryglus ac i feithrin sgiliau penderfynwydd mewn perthynas ag eraill.

• **Tueddiadau Rhywiol**

Anogir disgyblion i ddatblygu dealltwriaeth deimladol a pharch tuag at eraill waeth beth fo'u tueddiadau rhywiol. Fe'u cefnogir i barchu cyd-ddyn a chydabod bod amrywiaeth a gwahaniaethau yn bodoli mewn bywyd dynol.

Gweithdrefnau Monitro a Gwerthuso

Bydd dulliau gweithredu'r polisi yn cael eu monitro gan y Cyd-gysylltydd Addysg Iechyd a Chydlynnydd Addysg Bersonol ac Arweinyddion Pwnc. Ymgynghorir â'r bobl ganlynol pan adolygir y polisi:

- Disgyblion
- Cyngor yr ysgol
- Rhieni/Gwarchodwyr/Gofalwyr
- Athrawon
- Bwrdd Llywodraethol
- Gweithwyr proffesiynol Iechyd
- Asiantaethau Allanol

Enw'r unigolyn/unigolion â chyfrifoldeb am Addysg Rhyw a Pherthnasoedd:

Eirwen Williams - Dirprwy Bennaeth

Rhian Owen - Cyd-gysylltydd Addysg Iechyd

Dyddiad Adolygu: 30/3/2010

